

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота
на тему: "ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ"

Студентка групи ПА 02-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
Карлаш Вікторії Андріївни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент
Терехова Діана Іванівна

Національна шкала __ зараховано __
Кількість балів _____ 85 _____
Оцінка ЄКТС _____ В _____

Київ-2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Term Paper

"PSYCHOLINGUISTIC ASPECT OF STUDYING PHRASEOLOGISMS WITH
A ZOONYM COMPONENT"

VICTORIA KARLASH

Group MLa 02-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof.

PhD (Linguistics)

DIANA TEREKHOVA

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ	
1.1. Визначення поняття «фразеологізм» в українській мові	5
1.2. Зоонімічні фразеологізми в національно-культурному контексті української мови	6
Висновки до розділу 1.....	9
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ	
2.1. Фразеологізм з власне зоонімічними номенами (назви свійських тварин)	10
2.2. Фразеологізми з назвами свійських птахів (орнітофразеологізми)	15
2.3. Фразеологізми з назвами риб (іхтіофразеологізми)	18
Висновки до розділу 2.....	19
ВИСНОВКИ	21
RÉSUMÉ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інтригуючою гранню української фразеології є фразеологізми, що містять зоонімічний компонент. Ці фразеологізми охоплюють національно-культурну інформацію потрійним чином: по-перше, комплексно, тобто усім значенням фразеологізму, по-друге прототипами, оскільки вільні словосполучення називали певні традиції, подробиці побуту і культури, і по-третє розчленовано, тобто компонентами свого складу.

Центром уваги роботи є зоонімічний компонент фразеологізмів, який виступає першоджерелом культурно-національної інформації.

У сучасному українському мовознавстві цей психолінгвістичний аспект ще має бути всебічно досліджений, що робить наше дослідження ще більш актуальним.

Метою даної роботи є здійснення комплексного аналізу українських фразеологічних одиниць з компонентом-зоонімом крізь призму психолінгвістичного аспекту, а також упорядкування їх за семантичними групами.

Відповідно до мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) розкрити поняття «фразеологізм» в українській мові;
- 2) з'ясувати зоонімічні фразеологізми в національно-культурному контексті української та англійської мови;
- 3) зібрати, систематизувати та проаналізувати фактичний матеріал фразеологізмів з зоонімічними компонентами для наукової інтерпретації.

Об'єктом дослідження в курсовій роботі є фразеологічні одиниці української та англійської мови.

Предметом дослідження в курсовій роботі є матеріал фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом в психолінгвістичному аспекті.

Методи дослідження. У процесі написання курсової роботи були використанні теоретичні методи: вибірки для здійснення вибірки

фразеологізмів з назвами тварин; аналіз і синтез для визначення загальних і основних ознак фразеологізмів, емпіричні методи: описовий для визначення значення фразеологізмів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі удосконалено групування та опис фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом

Практична значущість роботи полягає у сприянні нами удосконаленню загальної характеристики фразеологічних одиниць з назвами тварин. Результати, які будуть отримані, можна використовувати у вищих навчальних закладах, у закладах середньої освіти під час вивчення фразеології української мови, а також на семінарах з вивчення актуальних проблем української фразеології, зокрема, зоофразеологізмів.

Структуру курсової роботи складає вступ, зумовлений метою та завданнями дослідження, два логічно пов'язані розділи, що об'єднують п'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел (з них - 2 англ.м.).

Загальна кількість стор. – 27 сторінок друкованого тексту, зокрема основного тексту - 18 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ

1.1. Визначення поняття «фразеологізм» в українській мові

Фразеологія – це розділ лінгвістики, який зосереджується на різних типах сталих виразів. Якщо порівнювати синоніми з різними відтінками й барвами лексики, то фразеологізми можна розглядати як галерею живих і кумедних замальовок із зображенням звичаїв, традицій, історичних подій, народних пісень, казок, цитат відомих поетів, жаргонізмів (Коваленко, 2021, с. 128).

На думку Н. Венжиновича, фразеологія є унікальною галуззю мовознавства, яка досліджує усталені словосполучення зі складною семантикою (Венжинович, 2018, с. 424). Загалом фразеологію можна описати як науку про розташування, значення та вживання фразеологічних одиниць. Існують і інші тлумачення фразеологізму.

Так, у тлумачному словнику української мови, фразеологізми визначаються як сукупність прийомів словесного вираження, властивих певній мові, особі чи епосі (Плющ, 2000 с. 98). Фразеологія досліджує словосполучення (фразеологічні одиниці, ідіоми, фразеологізми), у яких значення всього словосполучення відрізняється від сукупності значень слів, що його утворюють. Крім того, фразеологічні одиниці можна класифікувати як лексичні, відтворювані дво- або багатослівні групи, які виявляють відносну синтаксичну та семантичну стабільність, можуть бути пов'язані з ідіоматичними виразами, можуть мати конотативні значення та можуть виконувати експресивну або підсилювальну функцію (Васильченко, 2009 с. 36).

Фразеологізми – це сталі словосполучення, що мають повністю або частково переосмислене значення (Білоноженко, 2003 с. 349). Це попередньо сформовані словосполучення, які не можна змінювати.

Фразеологізми подібні до вільних словосполучень тим, що створюються в процесі мовлення. Однак вони відтворюються, а не будуються заново. Мовці за потреби дістають зі свого «фразеологічного запасу» готові фразеологізми. Для цих одиниць характерні стійкі, відтворювані сполучення слів з одиничною сполучністю компонентів.

Значення фразеологізмів виникає під час семантичної трансформації їх компонентного складу. Як унікальні мовні знаки, фразеологізми виконують культурні функції, а не тільки мовні. Вони за допомогою образів і метафор передають інформацію про світ і особливості культури країни.

Фразеологічні одиниці, також відомі як ідіоми, є умовними виразами, які функціонують як єдине ціле, із семантичними та синтаксичними обмеженнями. Вони складні, зазвичай складаються з кількох слів від двох до кількох складів і навіть можуть бути повними реченнями, якщо їх використовувати в прислів'ях і приказках. Ці ідіоми інституціоналізовані як умовні вирази та характеризуються семантичною неоднозначністю або нерегулярністю, оскільки їх значення не можна вивести зі значень їхніх компонентів (Азарова, 2021 с. 4).

1.2. Зоонімічні фразеологізми в національно-культурному контексті української мови

Фразеологізми з компонентом-зоонімом є одними з найбільш цікавих об'єктів вивчення мови з психолінгвістичного погляду. Ці фразеологізми складаються зі слів, які описують тварин, і відображають певну культурну спадщину, настанови і цінності, пов'язані з цими тваринами. Вивчення фразеологізмів з компонентом-зоонімом може допомогти розкрити психологічні характеристики мовців, їхніх стереотипів, переконань і емоцій.

З психолінгвістичного погляду, фразеологізми з компонентом-зоонімом можуть бути використані для вивчення таких аспектів мови, як:

1. Асоціації та емоції. Фразеологізми з компонентом-зоонімом можуть викликати різні асоціації та емоції у мовців, залежно від їхнього життєвого досвіду, культурних традицій та інших факторів.

2. Культурні та історичні аспекти. Фразеологізми з компонентом-зоонімом можуть відображати культурні та історичні особливості певного народу. Вивчення таких фразеологізмів може допомогти розкрити особливості культури та історії народу.

3. Ментальність мовців. Фразеологізми з компонентом-зоонімом можуть відображати ментальність мовців, їхні стереотипи та уявлення про світ. Вивчення таких фразеологізмів може допомогти розкрити особливості ментальності певного народу (Голубовська, 2003, с. 61).

Символіка багата на тваринні (зоонімічні) символи. Дубравська З.Р. стверджує, що люди сприймають тварин як найбільш очевидну форму духовної відмінності, яку вони можуть класифікувати як надлюдську або недолюдську, що в кінцевому підсумку впливає на її місце в універсальній ієрархії. У міру розвитку культури відбувався перехід від зооцентризму до антропоцентризму (Дубравська, 2018, с. 51).

Фразеологічні системи в основному розвивалися під впливом антропоцентричних уявлень, причому в таких системах помітне місце займає символіка тварин.

Усю фразеологічну тваринну символіку пов'язано з вербалізацією характеристик зовнішнього вигляду людини, її рис характеру, віку, освіченості, психологічного сприйняття тощо (Левченко, 2001, с. 207).

Зооморфні фразеологізми мають складну семантику, яка містить прагматичний аспект. Він передбачає оцінку мовцем ситуації, емоційну реакцію на особу чи предмет, стилістичне значення фрази. Складність фразеологізму зумовлена наявністю як предметно-логічних, так і конотативних елементів (Неровня, 1985, с. 45).

Зоонімізми пройняті виразною експресією, яка служить для передачі певної оцінки. Крім того, при транспозиції вони набувають конотативного

значення (Панченко, 2014, с. 113). У різних народах зоонімізми пов'язані зі стійкими асоціаціями, які проектуються на окремих людей. Вибір тварини для порівняння людини має на меті викликати позитивну чи негативну емоційну реакцію. Індукований зоонімом образ, що впливає на асоціативне мислення людини, викликає відповідну реакцію (Салата, 2010, с. 59).

Українська мова може похвалитися великою кількістю зоонімів із назвами тварин, такими як свиня, півень, кінь, собака, кіт, лапа, ріг, вухо, раки, черв'яки, мухи та ін.

Для опису якостей людини використовуються певні зооніми, деякі з яких мають позитивні чи негативні конотації.

Хоча багато назв тварин можуть вказувати на позитивні чи негативні риси, є деякі суворо негативні. До них належать назви диких тварин, як-от вовк, ведмідь, заєць, кріт, їжак; назви домашніх тварин: баран, вівця, корова, коза, кіт, кішка, кобила, козел, свиня, поросся, віслук, назви диких птахів: ворон, ворона, сич, сорока, лава; назви свійських птиць: гуска, курка, індик, півень.

Вивчення фразеології, що охоплює зоонімічну лексику, дає чітку лінзу для оцінки когнітивних, семантичних і прагматичних елементів мовлення різних етнічних груп. У рамках зооморфної фразеології значну роль відіграє зоонімічна лексика. Вона відзначається чітким відображенням національно-культурної ідентичності.

За допомогою мови передаються образи світу, які фіксують важливі моменти культурного значення.

На думку Ужченко Д.В., людська думка має схильність до антропоморфізації чи зооморфізації світу, що відображено в різноманітних лексичних одиницях (Ужченко, 2000, с. 7). Одним із таких помітних прикладів є використання зоосемізмів.

Зоосемізм заснований або на реальних (об'єктивних), або на уявних (суб'єктивних) якостях тварин, які приписуються їм фантазією і творчим мисленням народу.

Будучи вмотивованими, зоосемізми яскраві й експресивні, що дозволяє включати їх до експресивного фонду мови.

Зоосемізми мають такі особливості:

- 1) зоосемізм – стійке словосполучення, що містить пряму назву тварини;
- 2) зоосемізм завжди має переносне значення «людина»;
- 3) зоосемізм є носієм оцінки вчинків чи поведінки людини (Ужченко, 2000, с. 8).

Фразеологізми, до складу яких входить зоонімічна лексика, можуть бути досліджені як унікальний матеріал для визначення когнітивних, семантичних і прагматичних аспектів мовлення представників будь-якого етносу.

Зоонімічна лексика, що входить до складу зооморфної фразеології, характеризується національно-культурною специфікою відображення картини світу в мові й водночас фіксує окремі моменти загальної культури (Васильків, 2003, с. 376).

Висновки до розділу 1

Отже, фразеологія – це розділ лінгвістики, який зосереджується на різних типах сталих виразів. Якщо порівнювати синоніми з різними відтінками й барвами лексики, то фразеологізми можна розглядати як галерею живих і кумедних замальовок із зображенням звичаїв, традицій, історичних подій, народних пісень, казок, цитат відомих поетів, жаргонізмів.

Таким чином, фразеологізми з компонентом-зоонімом складаються зі слів, які описують тварин, і відображають певну культурну спадщину, настанови і цінності, пов'язані з цими тваринами.

Українська мова може похвалитися великою кількістю зоонімів із назвами тварин, такими як свиня, півень, кінь, собака, кіт, лапа, ріг, вухо, раки, черв'яки, мухи та ін.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ

2.1. Фразеологізм з власне зоонімічними номенами (назви свійських тварин)

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «собака», «пес», «Сірко»,
«цуцик»

В українській мові часто зустрічаються фразеологізми, які містять такі слова, як «собака», «пес», «Сірко», «цуцик». Це пов'язано з тим, що ці одомашнені тварини широко зустрічаються в більшості домогосподарств, вони служать вірними супутниками, захисниками і навіть партнерами на полюванні. Не дивно, що вони також вважаються улюбленими домашніми тваринами.

Номени, які стосуються собак, іноді вживаються для зображення людей із собачими рисами, і навпаки, для опису собак із людськими рисами у принизливий спосіб.

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «собака»:

1. «Битою собакою» — це термін, який використовується для опису людини, яка має величезний досвід у певній галузі. Такі люди не бояться перешкод, тому що знають, як їх подолати і які проблеми чекають. Термін походить від властивостей тварини, оскільки собака, яку побили, розуміє причини свого покарання, набуває досвіду та прагне уникнути покарання в майбутньому.

Розглянемо даний фразеологізм на прикладі цитати із твору «Широкий шлях» Васильченка Степана Васильовича: *«Управитель пана, бита собака, послухав хлопцевої мови, подивився на нього та й промовив на Шевченкове*

прохання: *«Не оддамо ми тебе маляру, бо нам самим таких треба».*
(Білоноженко, 2003, с. 673)

2. Іноді люди можуть брехливо звинуватити когось, хто їм не подобається, у ганебному вчинку без будь-яких доказів, що в просторіччі називається «вішати всіх собак на когось».

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати із повісті «Судний день» Миколи Олійника: *«Та ще отой підпал, що за нього він наче в одвіті, наче, справді, не може загорітися так собі. Що ж це, цих собак тепер на нього вішатимуть?»* (Білоноженко, 2003, с. 674).

3. «Ганяє собак» — принизливий термін для тих, хто марнує час, байдикує чи нічого не робить. Його часто використовують для опису ледачих людей, які не мають трудової етики чи мотивації шукати роботу.

Вибачте, але наведений текст є неповним і позбавленим контексту, що ускладнює його відтворення, не здогадуючись або не припускаючи, що таке передбачуване значення.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати із роману Ірини Вільде «Сестри Річинські (книга перша)»: *«Як? – приглушено перепитала ледь побілілими губами. – Геть чисто нагнав з роботи? – Та кажу ж тобі, що від п'ятнадцятого можу вже собак ганяти»* (Голоднова, 2011 с. 263; Білоноженко, 2003, с. 674).

Фразеологічні гнізда з стрижевим компонентом «пес»:

1. Описуючи людину без помітних здібностей чи інтелекту, прийнято говорити «ні пес, ні баран». Це означає, що людина не має користі чи толку.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі роману Євгена Гуцало «Ні врізати, ні доточить»: *«А як я не вмю зиску злупити зі своєї слави, то, може, я справді ні врізати, ні доточить, ні пес, ні баран, ні взад, ні вперед лишаюся посеред».*(Білоноженко, 2003, с. 500)

2. У масовій культурі фразеологізм «як пес після макогона» використовується для опису відчуття провини, збентеження чи загального дискомфорту в тій чи іншій ситуації.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати із газетної статті «Словопедія»: *«Спідлоба глянула жінка на чоловіка й метнулася до кабінету. А той мов пес після макогона плівся позаду»*.(Білоноженко, 2003, с. 500)

3. Фразеологізм «Як пес санджарівський злий» використовується для опису крайнього рівня злості, тобто надзвичайно сердитий.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати з твору Миколи Лазорського: *«Лютий, як пес санджарівський, і не підступи»* (Доброльожа, URL; Білоноженко, 2003, с. 500).

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «Сірко»:

1. Фразеологізм «як собака на ярмарку зникнути», можна перефразувати на «як Сірко на базарі щезнути».

Подібний фразеологізм вживав Іван Котляревський у епічній поемі «Енеїда»: *«Пропали! Як Сірко в базарі!»*.(Білоноженко, 2003, с. 651)

2. Фразеологізм – «як Сірко на прив'язі набігатися/намотатися» часто використовується для опису обмеженої свободи, яку людина має у своєму домі. Коли гості прибувають, необхідність захистити свою територію може призвести до великих зусиль, щоб продемонструвати небажану поведінку.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати з твору Юрія Збанацького: *«Обов'язково буду завтра, бо сьогодні намотався за день, як Сірко на прив'язі, кості старечі щось ломить»*.(Білоноженко, 2003, с. 651)

3. Іноді певні фразеологічні одиниці можуть здаватися цілком взаємозамінними, але їхні значення можуть бути абсолютно протилежними.

Яскравий приклад — «як Сірко на прив'язі нагулятися». Цей фразеологізм передбачає повне заперечення передбачуваної дії, в даному випадку невиходу на прогулянку.

Застосування фразеологізму можемо розглянути на прикладі цитати з усної мови: «*Та де там! Нагулявся, як Сірко на прив'язі*» (Загоруйко, 2013 с. 552; Білоноженко, 2003, с. 651).

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «цуцик»:

1. Без поваги про деяких людей говорили «хоч цуценят бий», у більшості випадках цей фразеологізм стосувався одутлого обличчя.

Наведемо приклад з українського прислів'я: «*Пика, хоч цуценят бий*». (Білоноженко, 2003, с. 759)

2. Людина, яка не відходячи за кимось ходить, підкоряється побажанням іншої людини стосується фразеологізму «бігати як цуцик».

Наведемо приклад з комедії-жарту Івана Карпенко-Карого «Паливода XVIII століття»: «*Ледачий спокою не дає, бігає за мною слідком як цуцик*». (Білоноженко, 2003, с. 759)

3. Примушувати когось до діла на користь – «як цуцика ганяти». (Білоноженко, 2003, с. 759)

Наведемо приклад цитати з твору Григорія Тютюнника: «*Від рання й до ночі на ріллі так ухоркаєшся, що не тільки за книжку, а й за ложку не візьмешся. А є трохи вільного часу - мати ганяє як цуцика. Дров нарубай, води принеси, в корови повичищай*» (Загоруйко, 2013 с. 553; Білоноженко, 2003, с. 759).

Фразеологізми на позначення якостей людини можуть бути представлені наступними категоріями: обережність (*to let sleeping dogs lie* – не піднімати делікатних питань (19, URL)), рішучість (*to take the bull by the horns* – взяти бика за роги (Margulis, URL), сміливість (*don't make yourself a mouse or the cat will eat you* – не будь вівцею, так і вовк не з'їсть тебе (21, URL)), зарозумілість (*every dog is a lion at home, every bird likes its own nest best* – всяк кулик на своєму болоті великий (22, URL)), гордість (*don't ride a high horse* – не злітай високо – не будеш низько падати (19, URL)), ворожість (*to lead a cat and dog life* – жити як кішка з собакою (Margulis, URL)),

боягузтво (*timid as a hare* – боязкий як заєць (19, URL)), жадібність (*a dog in the manger* – собака на сні (21, URL)), неохайність (*to pig together* – жити по-свинському (22, URL)), підступність *beware of a silent dog and still water* – у тихому вирі чорти водяться (19, URL)), *barking dogs seldom bite* – бійся людини, яка мовчить (22, URL)) та хитрість (*sly / cunning as a fox* – хитрий як лисиця (19, URL)).

Зоонім *dog* постає в англійських фразеологізмах у різноманітних інтерпретаціях: людина працююча, яка стикається з проблемами, любляча поїсти і яка має скоріше низький, ніж високий соціальний статус. Наприклад, *lead a dog's life* (вести жалюгідне життя), *work like a dog* (працювати в напруженому режимі), *go to the dogs* (погіршуватися), *in the doghouse* (у скрутному становищі), *to be tired as a dog / dog-tired* (втомлений) (19, URL, Margulis, URL, 22, URL). З іншого боку, наступні фразеологізми відображують позитивні ситуації: *every dog has his day* (кожен має шанс отримати те, чого він заслуговує) (19, URL), *top dog* (найголовніша людина в організації) (22, URL).

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «кіт»

Фразеологічне гніздо із стриженевим компонентом «кіт»

1. Забобони часто асоціюють чорних кішок з невдачею, оскільки вважалося, що вони приносять нещастя, коли зустрічаються на шляху. Отже, вислів «чорна кішка між кимось пробігла» став означати розбрат, суперечки або натягнуті стосунки з кимось.

Наведемо приклад цитати з твору Олексія Кундзіч: «Побачивши Колу, він повернув у хвіртку, – давно між ними чорна кішка пробігла».(Білоноженко, 2003, с. 298).

2. У скрутному становищі один популярний фразеологізм говорить: «і кішки нема чим годувати». (Білоноженко, 2003, с. 298).

Наведемо приклад цитати з твору Івана Нечуя-Левицького «Пропадці»: « – Попросив би могорича, та знаю, що в вас і кішки нема чим годувати, – сказав Зануда й вийшов з хати» (Білоноженко, 2003, с. 298).

3. Фразеологізм «чия кішка сало з'їла» часто використовують для виявлення винного в скоєному. (Білоноженко, 2003, с. 298)

Наведемо приклад із оповідання Дніпрової Чайки «Чи сквиталася?»: «Поспіхом переписував (управитель) конторські книги набіло, та, знаючи добре, чия кішка сало з'їла, заздалегідь збирався тікати» (Білоноженко, 2003, с. 298).

Одним з досить цікавих аспектів походження фразеологізмів із зоонімом *cat* є той факт, що всупереч стереотипу про незворушність та спокійність кішок, знайшлося багато котячих фразеологізмів, які позначають нервовий і дратівливий стан людей, аніж задоволений і спокійний: *as nervous as a cat in a room full of rocking chairs* (дуже нервова людина) (22, URL).

Існує точка зору, що фразеологізм *grin like a Cheshire cat* (посміхатися широко, самовдоволено) (19, URL) пов'язаний з відомим персонажем із книги "Alice in Wonderland" Льюїса Керролла. Проте він з'являється в англійській народній культурі набагато раніше та, можливо, є пов'язаним з тим, що сир, вироблений в Чеширі за формою нагадував усміхненого кота.

Як можемо помітити, українська фразеологія дуже багата на фразеологічні одиниці із номеном «собака», «пес», «Сірко», «цуцик», «кіт». Всього проаналізовано 15 фразеологізмів. Зі словом «собака» – 3, зі словом «пес» – 3, зі словом «Сірко» – 3, зі словом «цуцик» – 3, зі словом «кіт» – 3.

Також, даному етапі зоонімічна лексика широко представлена у фразеологічному фонді англійської мови та яскраво репрезентує життєвий досвід людини та її спостереження за навколишнім світом – зі словом «dog» - 10 фразеологізмів, зі словом «cat» - 2 фразеологізми.

2.2. Фразеологізми з назвами свійських птахів (орнітофразеологізми)

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «півень»

Фразеологічні гнізда з стриженевим компонентом «півень»:

1. Вночі розрізняти «до перших півнів» (тобто до півночі) і «з першими півнями» (дуже рано, відразу після півночі).

Наведемо приклад із твору Володимира Дрозда: *«Він міг завести старого, що так зганьбив його, чорта, у твань і протримати до перших півнів, щоб скрутило його в клубок, міг би наслати на нього безум»* (Білоноженко, 2003, с. 504), цей час знаменний тим, що тоді можна було занести зганьблену людину в пекло і тримати до співу перших півнів. Можна було навіть наслати на них божевілья і скрутити в клубок.

Так само, як зазначає Ганна Гайворонська: *«тільки в чорні ночі злі Я встаю так само; як і в нашому селі - з першими півнями»*.(Білоноженко, 2003, с. 504)

2. Того, кому бракує почуття моди, але він віддає перевагу яскравим відтінкам, ходить *«як півень розмальований»*.

Для прикладу можна сказати цитату з газети: *«Чого це ти сьогодні вирядився як півень розмальований»*. (Білоноженко, 2003, с. 504)

3. Людей, які виявляють зверхнє та гордовите ставлення, можна описати як *«півнем ходить»*, оскільки цей птах відомий своєю самоважливою поведінкою.

Письменник Микола Рудь якимось писав: *«Зовні Микола Васильович весь помолодів, ходив півнем у піджачку наопашки»*.(Білоноженко, 2003, с. 504)

4. Термін «червоний півень» часто використовується для опису пожежі, можливо, через схожість кольору полум'я та яскравого оперення птаха.

Як стверджує Бедзик Дмитро Іванович: *«Сигналом для захоплення влади має бути червоний півень над панським палацом»* (Білоноженко, 2003, с. 504).

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «курка»

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «курка»:

1. «Куряча голова», «курячий розум», «курячий мозок» вказують нерозумних, неспішних, неуважних, нездатних тверезо мислити людей.

Наведемо приклад цитати з твору Івана Франка: *«Хотів би (Йосько) ремесла вчитися. - Іди, іди, куряча голово, гадаєш, що тебе хто прийме».* (Білоноженко, 2003, с. 320)

Наведемо приклад цитати з твору Ольги Кобилянської: *«Правду казавши, я мала його (Лордена) за розумнішого чоловіка, а тепер переконуюсь, що в нього курячий розум».* (Білоноженко, 2003, с. 320)

Наведемо приклад цитати з твору Пантелеймона Куліша: *«Курячий же в тебе, пане Петре, мозок: не зовсім ти пішов по батькові»* (Білоноженко, 2003, с. 320).

2. Про надзвичайно хитрого і кмітливого кажуть: *«з вареної крашанки курча висидить»*, хоча, звичайно, це неможливо, курчата з'являються тільки з сирих, а не варених яєць.

Наведемо приклад цитати з газети: *«І хоча новітній граф, без сумніву, такий спритник, що з вареної крашанки курча висидить, шани йому все-таки не діждатися за свої численні таланти й подвиги»* (Білоноженко, 2003, с. 320).

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «гуска»

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «гуска»:

1. Злитися, злити когось навмисно «гусей підпускати».

Наведемо приклади цитат з творів Марко Вовчка: *«Досить гусей підпускати, заспокойся нарешті!»* (Білоноженко, 2003, с. 174).

«Як з гуски вода» - будь хто не реагує на деякі речі, нічого не впливає, ні що не діє на когось. *«Траплялось, що одна (жінка) вдряпне, друга забере*

трохи глибше, третя ніби за живе зашморгне, то все те як з гуски вода» (Білоноженко, 2003, с. 174).

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «індик»

Фразеологічні гнізда з стрижевим компонентом «індик»:

Домашня індичка походить від дикої індички. Один з найпоширеніших домашніх птахів. Має найбільший розмір серед свійських птахів України.

1. *«Як індик надутися»* – дуже, сильно.

Наведемо приклад цитати з твору «Кайдашева сім'я» Михайла Коцюбинського: *«А Карпо надувся, як індик»* (Білоноженко, 2003, с. 275).

З лексемою «індик» зафіксовано лише 1 фразеологізм (Білоноженко, 2003, с. 275).

Було проаналізовано фразеологічні одиниці «півень», «курка», «гуска», «індик». Всього проаналізовано 8 фразеологізмів. Зі словом «півень» – 4, зі словом «курка» – 2, зі словом «гуска» – 1, зі словом «індик» – 1 (Білоноженко, 2003).

2.3. Фразеологізми з назвами риб (іхтіофразеологізми)

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «в'юн»

Фразеологічні гнізда з стрижевим компонентом «в'юн»:

1. Борсатися, кидатися, дуже сильно битися – *«як в'юн посолений/на сковороді/ в ополонці», «як щупак на сковорідці»*. (Білоноженко, 2003, с. 144)

Наведемо приклад цитати з твору Ігоря Муратова: *«Вінцусиха, як в'он, так і крутиться біля Марії, щоб вивідати, де ми лісу на хату взяли»*.(Білоноженко, 2003, с. 144)

2. Фразеологізми *«битися в'юном»* і *«ходити в'юном біля когось»* викликають почуття лестоців і захоплення іншою людиною, що часто асоціюється із закоханістю.

Наведемо приклад цитати з твору Миколи Лазорського: *«Усі вони в'юном ходили коло господаря, вихваляючи родину Розумів і ловлячи жадібно кожне його слово»* (Білоноженко, 2003, с. 144).

3. Людей, які постійно перебувають у русі, часто порівнюють зі спритністю *«як в'юн верткий»* – *«Був хлопець, як в'юн верткий, ніщо від нього не приховаєш»* (Білоноженко, 2003, с. 144).

Аналіз фразеологічних гнізд з компонентом «щука»

Фразеологічні гнізда з стрижневим компонентом «щука»:

1. Коли завдання виконується легко і швидко, це часто порівнюють із казкою, де щука виконує бажання в обмін на життя. Це називається «за щучим велінням». Фраза використовується для вираження подиву з приводу того, що сталося без зусиль.

Наведемо приклад цитати з твору Марка Кропивницького: *«Щоб через півгодини коні були перед порогом! Чуєш? Щоб мені по щучому велінню!»* (Білоноженко, 2003, с. 783).

2. Борсатися, кидатися, дуже сильно битися – *«як щупак посолений/на сковороді/ в ополонці»*.

Наведемо приклад цитати з твору Богдана Лепкого: *«Мав неспокійний сон. Хропів, харчав, аж мала дитина збудилася, а над ранок став через сон кричати, кидав собою як щупак на сковорідці»* (Білоноженко, 2003, с. 783).

Було проаналізовано фразеологічні одиниці «в'юн», «щука». Всього проаналізовано 5 фразеологізмів. Зі словом «в'юн» – 3, зі словом «щука» – 2.

Як можемо помітити, українська фразеологія дуже багата на фразеологічні одиниці із номеном «собака», «пес», «Сірко», «цуцик», «кіт». Всього проаналізовано 15 фразеологізмів. Зі словом «собака» – 3, зі словом «пес» – 3, зі словом «Сірко» – 3, зі словом «цуцик» – 3, зі словом «кіт» – 3.

Також, даному етапі зоонімічна лексика широко представлена у фразеологічному фонді англійської мови та яскраво репрезентує життєвий досвід людини та її спостереження за навколишнім світом – зі словом «dog» - 20 фразеологізмів, зі словом «cat» - 2 фразеологізми.

Було проаналізовано фразеологічні одиниці «півень», «курка», «гуска», «індик». Всього проаналізовано 8 фразеологізмів. Зі словом «півень» – 4, зі словом «курка» – 2, зі словом «гуска» – 1, зі словом «індик» – 1.

Та фразеологічні одиниці «в'юн», «щука». Всього проаналізовано 5 фразеологізмів. Зі словом «в'юн» – 3, зі словом «щука» – 2.

ВИСНОВКИ

У курсовій роботі було розглянуто та проаналізовано фразеологічні одиниці із зоонімічним компонентом в українській та англійській мові. Основною нашою метою було всебічне та комплексне дослідження зазначених фразеологізмів.

Можемо сказати, що фразеологія із зоонімічним компонентом є достатньо молодю лінгвістичною підгалуззю фразеології, але за останні роки вона досить активно розвивалася.

Фразеологія досліджує словосполучення (фразеологічні одиниці, ідіоми, фразеологізми), у яких значення всього словосполучення відрізняється від сукупності значень слів, що його утворюють. Крім того, фразеологічні одиниці можна класифікувати як лексичні, відтворювані дво- або багатослівні групи, які виявляють відносну синтаксичну та семантичну стабільність, можуть бути пов'язані з ідіоматичними виразами, можуть мати конотативні значення та можуть виконувати експресивну або підсилювальну функцію.

Вивчення фразеології, що охоплює зоонімічну лексику, дає чітку лінзу для оцінки когнітивних, семантичних і прагматичних елементів мовлення різних етнічних груп. У рамках зооморфної фразеології значну роль відіграє зоонімічна лексика. Вона відзначається чітким відображенням національно-культурної ідентичності.

Методом вибірки із фразеологічного словника української мови В. Білоноженко, нами були вилучені деякі фразеологізми із зоонімічним компонентом:

1) фразеологізм з власне зоонімічними номенами (назви свійських тварин):

а) сабака, пес, Сірко, цуцик;

б) кіт;

в) dog;

г) cat;

2) фразеологізми з назвами свійських птахів (орнітофразеологізми):

а) півень;

б) курка;

в) гуска;

г) індик;

3) фразеологізми з назвами риб (іхтіофразеологізми):

а) в'юн;

б) щука.

Загалом виявлено, що більшість фразеологізмів із зоонімічними компонентами налічуються у фразеологічних гніздах з компонентом «собака», «пес», «Сірко», «цуцик» (15 фразеологізмів, в результаті нашого дослідження).

Також, даному етапі зоонімічна лексика широко представлена у фразеологічному фонді англійської мови та яскраво репрезентує життєвий досвід людини та її спостереження за навколишнім світом – зі словом «dog» - 20 фразеологізмів, зі словом «cat» - 2 фразеологізми.

Найчастіше подібні фразеологізми є метафорами, коли ознаки тварин переносяться на людину (з вареної крашанки курча висидить).

Запропоноване дослідження, на жаль, не може охопити весь спектр фразеологізмів із зоонімічним компонентом. Але, воно може стати базовим матеріалом для подальших наукових досліджень, які будуть присвячені цій темі.

RÉSUMÉ

In the coursework, phraseological units with a zoonymic component in Ukrainian and English were created and analyzed. Our main goal was a comprehensive and comprehensive study of these phraseological units.

We can say that phraseology with a zoonymic component is a relatively young linguistic sub-branch of phraseology, but it has developed quite actively in recent years.

Phraseology examines word combinations (phraseological units, idioms, phraseological units), in which the meaning of the whole word combination is derived from the set of meanings of the words that are additional to it. In addition, phraseological units can be classified as lexical, reproducible two- or multi-word groups that show relative syntactic and semantic stability, can be associated with idiomatic expressions, can have connotative values, and can violate a strong sub-expressive function.

The study of phraseology, which includes zoonymic vocabulary, provides a clear lens for evaluating the cognitive, semantic, and pragmatic elements of speech of different ethnic groups. Within the framework of zoomorphic phraseology, zoonymic vocabulary plays a significant role. It is marked by a clear reflection of national and cultural identity.

By the method of selection from the phraseological dictionary of the Ukrainian language. Bilonozhenko, we removed some phraseological units with a zoonymic component:

1) phraseological units with their own zoonymic nomen (names of their animals):

a) dog, dog, Sirko, puppy;

b) a cat;

c) a dog;

d) a cat;

2) phraseological units with the names of their birds (ornithological phraseological units):

- a) rooster;
- b) chicken;
- c) goose;
- d) turkey;

3) phraseological units with the names of fish (ichthyo-phraseological units):

- a) vyun;
- b) a pike.

In general, it was found that the majority of phraseological units with zoonymic components are found in phraseological nests with the component "dog", "dog", "Sirko", "tsyk" (15 phraseological units, as a result of our research).

Also at this stage, zoonymic vocabulary is widely represented in the phraseological fund of the English language and vividly represents the life experience of a person and his observation of the surrounding world - with the word "dog" - 10 phraseological units, with the word "cat" - 3 phraseological units.

some similar phraseological units are metaphors, when the signs of animals are transferred to a person (a chicken will hatch from a boiled egg).

The proposed study, unfortunately, cannot cover the entire range of phraseological units with a zoonymic component. But, it can become the basic material for further scientific research that will be devoted to this topic.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Є. (2021). Жаргонні фразеологізми в мові сучасної української періодики. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*, 71, № 1, 1–7.
2. Білоноженко, В.М. та ін. (2003) Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 788.
3. Васильків, З. (2003) *Символіка фольклорного образу: ідеографічний аспект*. *Вісник Львівського університету. Серія: журналістика*, 22, Львів, Центр ЛНУ, 376-395.
4. Васильченко В. М. (2009) *Генетичні зв'язки української обрядової фразеології з етнічною культурою*. *Дивослово*, 6, 37-44.
5. Венжинович Н. Ф. (2018) *Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології* [монографія]. Ужгород : ФОП Сабов А.М., 463.
6. Голоднова Є. Ю. (2011) *Десемантизація елемента «собака» / HUND як компонента сталих народних порівнянь і фразеологізмів української та німецької мов*, 22, 263–267.
7. Голубовська І.О. (2003) *Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин» (на матеріалі української, російської, англійської та китайської мов)*. *Мовознавство*, 6, 61–68.
8. Доброльожа Г. М. *Образна парадигма фразеологізмів з компонентом собака*. Відновлено з [eprints.zu.edu.ua / 1747/1/04 dgmf.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/1747/1/04_dgmf.pdf).
9. Дубравська З.Р. (2018) *Зооніми як окремі лексичні одиниці та як компоненти сталих виразів*. *Молодий вчений*. Березень, 55.1, 51–54.
10. Загоруйко А. М. (2013) *Зоонім «собака» та особливості його функціонування у лінгвокультурному просторі різних народів*. *Мовні і концептуальні картини світу*, 46 (1), 552–559.
11. Коваленко Н.Д. (2021) *Фразеологія в українському діалектному мовленні*. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 404 .

12. Левченко О.П. (2001) *Принципи зооцентризму у фразеотворенні. Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. ст. Київ : КДЛУ, 206–209.
13. Неровня Н.М. (1985) *Фразеологізм, його синоніми і варіанти. Культура слова*, 28, 45–47.
14. Панченко О.І. (2014) *Фразеологізми з компонентом-зоонімом в українській та англійській мовах. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації*. 66, 1, 1, 111–114.
15. Плющ М.Я, Бевзенко С.П. (2000) *Сучасна українська літературна мова*, за ред. М.Я. Плющ. - 2-е вид., перероб. і допов. Київ: Вища школа, 430.
16. Салата І.А. (2010) *Особливості семантичного й прагматичного аспектів зооморфних фразеологізмів в англійській та українській мовах. Філологічні студії*, 5, 57–64.
17. *Словник фразеологізмів української мови* (2003) Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 1104 с.
18. Ужченко Д.В. (2000) *Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні* (Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. філол. Наук) Харків, 18.
19. Cambridge Educational Dictionary of English Idioms. Retrieved from <http://idioms.thefreedictionary.com/>
20. Margulis Alexander Ukrainian-English dictionary of proverbs and sayings. Retrieved from <http://englisch-infoblog.ru/wp-content/uploads/2013/10.pdf>
21. English idioms and phraseological units. Retrieved from <http://www.correctenglish.ru/reference/idioms/>
22. Oxford Dictionary of English idioms. Retrieved from http://www.oxfordreference.com/pdf/Nadiia_Shcherban.pdf